

Sopranem i basem, solo i w zespole

- [Sopranem i basem, solo i w zespole](#)

Sopranem i basem, solo i w zespole

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Ważne daty

XVIII w. – powstały wielkie zespoły chórów, które w XIX wieku stały się zjawiskiem powszechnym;

XIX w. – okres powstania chórów amatorskich obok istniejących zespołów zawodowych;

1868 r. – założenie Allgemeiner Cäcilien-Verband dla Niemiec, Austrii i Szwajcarii przez Franciszka Witta;

XX w. – powstały chóry zawodowe o wysokim poziomie artystycznym, często związane z filharmoniami.

Scenariusz lekcji dla nauczyciela:

I. Indywidualna i zespołowa ekspresja muzyczna.

4. W zakresie słuchania i percepcji muzyki. Uczeń:

1) świadomie słucha wybranych dzieł literatury muzycznej (fragmentów lub/i w całości):

a) reprezentatywnych dla kolejnych epok (od średniowiecza do współczesności).

II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania.

3. Uczeń wykazuje się znajomością i dokonuje podziału:

2) głosów ludzkich (sopran, alt, tenor, bas);

3) aparatu wykonawczego (solista, zespół kameralny, chór, orkiestra, big-band, zespół folkowy).

Nauczysz się

nazywać i rozpoznawać głosy ludzkie

rozróżniać zespoły wokalne uwzględniając ich skład

definiować pojęcia: partytura, a cappella, ansambl, dyrygent, koloratura

rozumieć znaczenie pracy dyrygenta

Wstęp

Muzykować można na wiele różnych sposobów. Przykładowo śpiewając solo, w grupie z towarzyszeniem instrumentów lub bez nich. Istnieje muzyka wyłącznie instrumentalna, wokalna lub powstała, z połączenia tych dwóch elementów, muzyka wokально-instrumentalna. Głos ludzki uważany jest za pierwszy instrument w dziejach ludzkości i, mimo że muzyka wokalna zmieniała się wraz z historią, to jedno pozostaje

niezmienne. Wspólny śpiew od wieków jednoczy ludzi i daje radość. Przyjrzyjmy się współczesnej muzyce wokalne, szczególnie tej zespołowej.

Źródło: online-skills, źródło:.

Rodzaje głosów

Każdy z nas ma inny głos. Niektóre brzmią wysoko, inne nisko. Wynika to z budowy naszego ciała. Naturalna wysokość głosu zależy od wielu czynników, ale przede wszystkim od długości strun głosowych (fałd głosowych) i wielkości krtani. Im krótsze struny głosowe i mniejsza krtani, tym głos jest wyższy.

Dlaczego nasz głos z wiekiem się zmienia?

Malutkie dziecko ma bardzo wysoki głos, bo jego krtani jest jeszcze mała. Wraz z rozwojem i wzrostem i ona się powiększa, a to z kolei wpływa na zmianę głosu. Dziewczęta przechodzą mutację powoli, w dłuższym okresie czasu, co skutkuje obniżeniem ich głosu przeciętnie o kwartę. Natomiast mutacja u chłopców przebiega szybko i gwałtownie, dzieje się to między 11. a 15. rokiem życia. Wówczas krtani chłopców zaczyna gwałtownie rosnąć, na szyi pojawia się zgrubienie zwane jabłkiem Adama, w głosie zachodzą nagłe zmiany, obniża się on nawet o oktawę. Głosy

dorosłych kobiet i mężczyzn znacznie różnią się od siebie. Dorośli charakteryzują się niższymi głosami z uwagi na większą krtani i dłuższe struny głosowe.

Podział głosów w zespołach wokalnych i chórach

Wielkość naszej krtani ma wpływ na głos mówiony, ale również na śpiewanie. Niskie dźwięki będą łatwiejsze do wykonania dla osób z niższymi głosami, a wysokie dla tych z wysokimi. Nie oznacza to jednak, że osoba o niższym głosie nie potrafi śpiewać wysoko i odwrotnie. Dzięki odpowiednim ćwiczeniom można w pewnym zakresie zwiększyć swoje możliwości.

Właśnie po to, by łatwiej było danym głosom śpiewać różne melodie, podzielono głosy na wysokie i niskie. Każdy głos ma swoją nazwę oraz określoną rozpiętość od najniższego do najwyższego dźwięku. Kompozytor zna te przedziały i komponując utwory wokalne, musi o tym pamiętać, zanim zdecyduje, czy daną melodię wykona głos wysoki, czy niski. Wyróżniamy podział na głosy męskie i żeńskie, a wśród nich wysokie i niskie.

Podstawowy podział głosów przedstawia się następująco:

- **Sopran** - wysoki głos żeński.
- **Alt** - niski głos żeński.

(Istnieją głosy kobiece, których skala nie sięga w górę do najwyższych dźwięków sopranu, ani w dół do najniższych dźwięków altu i nazywa się je mezzosopranem.)

- **Tenor** - wysoki głos męski.
- **Bas** - niski głos męski.

(Podobnie jak w przypadku głosów kobiecych, tu również istnieje głos średni zwany **barytonem**.)

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Dzieci dysponują głosami, których skale odpowiadają mniej więcej skalom głosów kobiecych, dlatego dzielimy je na soprany, mezzosoprany i alty.

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Istnieją cechy, dzięki którym możemy rozróżniać głosy ze względu na ich barwę, zwinność oraz skalę. Niektóre głosy mają jasną barwę, a inne ciemną. Mogą być lekkie

i miękkie albo potężne i wyróżniać się ogromną siłą brzmienia. Bywają głosy wyjątkowe, jeśli chodzi o łatwość bardzo szybkiego i czystego śpiewania, nazywa się je **koloraturami**.

Ciekawostka

[Pokaż więcej](#)

Śpiewanie w zespole

Wspomnieliśmy o głosach solowych. Pamiętajmy jednak, że na scenie nie zawsze śpiewają one samodzielnie. Często łączą się po dwa, trzy, cztery lub nawet więcej. Taki zespół solistów śpiewających przez chwilę na scenie nazywamy [ansamblem](#).

Zespół wokalny

Zespoły wokalne tworzone przez wokalistów mogą liczyć od kilku do kilkunastu osób. Ze względu na skład dzielą się na: męskie, żeńskie i mieszane. Wykonują dowolną muzykę z akompaniamentem instrumentów muzycznych lub bez akompaniamentu, czyli [a cappella](#). Każda osoba w zespole śpiewa w utworze swoją własną partię, inną od partii pozostałych członków.

Od liczby osób w zespole zależy jego nazwa. Zespół wokalny złożony z dwóch wykonawców to duet, z trzech tercet i kolejno kwartet, kwintet, sekstet, septet, oktett, nonet.

Dance of the Sugar Plum Fairy ①
As Performed by Pentatonix

Composed by:
Pyotr Ilyich
Tchaikovsky
Arranged by PTX and Ben Bram
Transcribed by Dan Satter

Molto Allegro ($\text{♩} = 150$)

Soprano (Kirstin) *mp* ha ha ha ha ha ha ha ha
 Alto (Mitch) *mp* ha ha ha ha ha ha ha ha
 Tenor (Scott) *mp* ha ha ha ha ha ha ha ha
 Bass (Avi) *mp* ha ha ha ha ha ha ha ha
 Vocal Percussion dm dm dm dm da dm dm dm

5 **A**
 S. ha ha da da dm dm dm dm da da da
 A. ha ha da da dm dm dm dm da da da
 T. ha ha da da dm dm dm dm da da da
 B. ha ha da da dm dm dm dm da da da
 V.P. dm doo doo doo doo dm da da dm dm dm dm da da da

1

Dance of a sugar plum fairy

(z baletu Dziadek do Orzechów), autorstwa Piotra Czajkowskiego w interpretacji a cappella.

Wykonawca: Kwintet wokalny Pentatonix

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PUniN6of0>

Dan Satter (nuty do utworu Piotra Czajkowskiego), „Dance of a sugar plum fairy” (z baletu „Dziadek do Orzechów”), musescore.com, CC BY 3.0 (ilustracja); Piotr Czajkowski, „Dance of a sugar plum fairy” (z baletu „Dziadek do Orzechów”), online-skills, CC BY 3.0 (dźwięk)

No. 5. Quintett ①

38
W.A. Mozart

Allegro

Oboi
 Clarinetti in B
 Fagotti
 Corni in B alto
 Violini I
 Violini II
 Viola
 Vc/Basso
 1e, 2e Dame
 3e Dame
 Tamino
 Papageno

Ein lus lus lus lus lus lus lus lus lus lus! Der Ar-me

Hm! Hm! Hm!

(z opery Czarodziejski flet), autorstwa Wolfganga Amadeusza Mozarta

Wykonawca: Kwintet wokalny

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PUniN6of0>

Wolfgang Amadeusz Mozart, Widok nutowy do utworu „Hm! Hm! Hm!” z opery „Czarodziejski flet”, imslp.org, CC BY 4.0 (ilustracja); Wolfgang Amadeusz Mozart, „Hm! Hm! Hm!” z opery „Czarodziejski flet”, online-skills, CC BY 3.0 (dźwięk)

Źródło: online-skills, źródło:..

Ciekawostka

[Pokaż więcej](#)

Chór

Chór jest zespołem wykonujących muzykę wokalną, jedno- lub wielogłosową. Śpiewa z towarzyszeniem instrumentów albo bez nich, czyli a cappella. Początkowo chóry rozwijały się tylko w kościołach, jednak w okresie baroku zaczęły powstawać chóry

wykonujące muzykę świecką. XIX wiek przyniósł rozwój amatorskich chórów, które istniały obok zespołów zawodowych.

Źródło: online-skills, źródło:.

Chóry mogą być ogromne i liczyć dziesiątki lub setki osób. Nazwa chóru jest uzależniona od jego składu. Te małe nazywamy kameralnymi. Rozróżniamy również chóry żeńskie, męskie, dziecięce. Najczęściej spotykamy się z **chórami mieszanymi**, śpiewają w nich kobiety i mężczyźni. Nie zawsze są to zawodowi muzycy, czasami w chórze śpiewają ludzie bez wykształcenia muzycznego i taki rodzaj chóru nazywamy amatorskim. Zrzesza on osoby, które po prostu lubią śpiewać.

Mieszany chór tradycyjnie jest podzielony na 4 głosy – dwa żeńskie (sopran i alt) i dwa męskie (tenor i bas). Cały chór może oczywiście śpiewać unisono (jednym głosem) lub w podziale na cztery głosy. Bywają również utwory, w których każdy głos podzielony jest na kilka różnych partii.

1

Verbum supernum prodiens autorstwa Damijana Močnika

Wykonawca: University of Utah Singers (chór mieszany)

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PUniN6of0>

Autor nieznany, Fotografia Damijana Močnika w czasie koncertu, wikimedia.org, domena publiczna (ilustracja); Damijan Močnik, „Verbum supernum prodiens”, online-skills, CC BY 3.0 (dźwięk)

1

Africa

autorstwa zespołu TOTO

Wykonawca: Perpetuum Jazzile (chór mieszany)

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PUniN6of0>

Rok Tržan (fot.), Andraž Slakan dyrygujący Perpetuum Jazzile, 2015, Lublana, Słowenia, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Perpetuum_Jazzile_2015.jpg), CC BY 3.0 (ilustracja); TOTO, „Africa”, [online-skills](https://www.youtube.com/watch?v=0B8R08WU888), CC BY 3.0 (dźwięk)

Ciekawostka

[Pokaż więcej](#)

Źródło: online-skills, źródło:.

Chór i zespół wokálny to nie to samo. W zespole wokálnym każda osoba śpiewa inną melodię, natomiast w chórze jedną melodię wyśpiewuje cała grupa osób. Zwykle na czele grupy staje lider, dowódca, a w przypadku muzyki jest to **dyrygent**.

Dyrygent

Dyrygent kieruje zespołem muzycznym, takim jak chór, zespół kameralny, orkiestra symfoniczna, smyczkowa lub dęta, zespół wokálny albo wokálno-instrumentalny.

Współcześnie podczas wykonywania utworów dyrygent stoi twarzą do muzyków, a tyłem do publiczności. Kieruje zespołem przy pomocy rąk, odpowiedniej mimiki, ruchów głowy oraz całego ciała. Dzięki temu podkreśla zapisane w [partyturze](#) szczegóły dotyczące wykonania utworu muzycznego: dynamikę, metrum, agogikę, artykulację, frazowanie oraz wejścia poszczególnych głosów. Świetny dyrygent musi posiadać szereg cech, potrzebnych do wykonywania swojego zawodu, to on analizuje utwór i obmyśla interpretację dzieła. Od dyrygenta uzależniony jest ostateczny efekt i sposób przedstawienia dzieła słuchaczom.

Źródło: online-skills, źródło:..

Rola chórów i zespołów wokalnych

Wielka jest rola chóru w kulturze muzycznej. Dla osób, które nie są profesjonalnymi muzykami, śpiew to najbardziej przystępna forma muzykowania i na dodatek nie wiąże się z ograniczeniami wiekowymi. Wystarczy grupa chętnych osób i dyrygent (najlepiej, aby posiadał on wykształcenie muzyczne). Chór prezentuje się w utworach muzyki klasycznej, w dziełach scenicznych, np. w operze, w wielkich formach wokально-instrumentalnych, takich jak oratoria, msze, kantaty, pasje, ale także we współczesnych gatunkach muzycznych jak gospel, pop, jazz, musical. Repertuar przeznaczony na chór jest ogromny i każdy chór może znaleźć w nim coś dla siebie.

Źródło: online-skills, źródło:, licencja: CC0.

Podsumowanie

Każdy głos różni się barwą, skalą, siłą. Rozróżnia się trzy podstawowe rodzaje głosów: męskie, żeńskie, dziecięce. Zespoły wokalne liczą od dwu do dziewięciu osób i mają swoje nazwy, większe składy to chóry. Chóry wykonują dowolną muzykę z akompaniamentem lub a cappella. Zarówno zespoły wokalne, jak i chóry możemy podzielić na zawodowe i amatorskie.

Śpiewanie w zespole niesie ze sobą wiele zalet dla ciała i ducha: ćwiczymy mięśnie oddechowe, poprawia się postawa ciała, ale również pamięć. Wspólne śpiewanie poprawia nastrój, pomaga w zawieraniu przyjaźni, uspokaja umysł. Dzięki temu ćwiczymy pewność siebie, potrzebną w różnych sytuacjach życiowych.

Zadania

Ćwiczenie 1

Podczas zajęć poznaliśmy kilka nowych pojęć muzycznych. Wskaż poprawną definicję słowa **partytura**.

- ☐ zespół śpiewaków solistów o różnych barwach głosu
- ☐ podział głosów w chórze
- ☐ zapis nutowy utworu muzycznego podzielony na partie wokalne i instrumentalne

Ćwiczenie 2

Które z wymienionych odpowiedzi wskazują głosy żeńskie?

- ☐ mezzosopran
- ☐ tenor
- ☐ alt

Ćwiczenie 3

2

3

4

Podczas lekcji słuchaliśmy utworów różnorodnych zespołów wokalnych i chórów. Powyżej masz możliwość ponownego ich odsłuchania. Przyporządkuj tytuły utworów i dzieł do odpowiednich kompozytorów lub wykonawców.

Damijan Moćnik

Dance of a sugar plum fairy

Pentatonix

Africa

Perpetum Jazzile

Verbum supernum prodiens

W.A. Mozart

Czarodziejski flet

Ćwiczenie 4

Zespół wokalny złożony z trzech wokalistów to:

☐ tercja

☐ tercet

☐ trio

Ćwiczenie 5

Które z wymienionych odpowiedzi wskazują głosy męskie?

☐ tenor

☐ alt

☐ bas

Ćwiczenie 6

Przyjrzyj się wybranym ilustracjom i przyporządkuj do nich odpowiednie opisy.

Chór
dzieciący

Zespół
wokalny
seniorów

Luciano
Pavarotti

Tercet
wokalny

Dyrygentka
chóru

Ćwiczenie 7

Głosy śpiewające w chórze dziecięcym to:

☐ tenor

☐ alt

☐ sopran

Słownik pojęć

A cappella

[wym. a kapella] bez akompaniamentu instrumentów.

Ansambl

(franc. ensemble - razem, zespół) zespół muzyków, śpiewaków lub aktorów oraz scena zbiorowa w przedstawieniu teatralnym.

Partytura

zapis nutowy utworu muzycznego, podzielony na partie wokalne i instrumentalne.

Biblioteka muzyczna

2
3
4

Bibliografia

A. Chodkowski (red.), *Encyklopedia muzyki*, Warszawa 1995.

J. Habela: *Słowniczek muzyczny*. Warszawa 1968.